

BITI OBITELJ U OBITELJI CRKVE TO BE IN THE FAMILY OF THE CHURCH

Biti obitelj u obitelji Crkve. „Naraštaj naraštaju kazuje djela tvoja“ (Ps 145,4). Zbornik radova s pastoralno-katehetskih kolokvija za svećenike, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb 2020., 240 str.

Uvidjevši deficit u ponudi trajne pastoralno-katehetske izobrazbe svećenika, Vijeće Hrvatske biskupske konferencije za katehizaciju i novu evangelizaciju predložilo je pokretanje godišnjih pastoralno-katehetskih kolokvija za svećenike. Hrvatski su biskupi rado prihvatili tu inicijativu te zadužili Vijeće HBK-a za katehizaciju i novu evangelizaciju i Vijeće HBK-a za kler za osmišljavanje i realizaciju ovog važnog pastoralnog projekta Crkve u Hrvata. Tako su pastoralno-katehetski kolokviji započeli 2011. i održavaju se svake godine (osim 2013.) u Nadbiskupijskom pastoralnom institutu u Zagrebu. Zamišljeni su tako da na njima sudjeluju svećenici iz cijele Hrvatske. Budući da je broj sudionika ograničen, s obzirom na uvjete i programsku koncepciju, na kolokvijima sudjeluju predstavnici svih dekanata po biskupijama, kao i ostali svećenici koji imaju posebne pastoralne službe u svojim biskupijama (profesori pastoralne teologije, biskupski vikari za pastoral i predstojnici katehetskih ureda). Razumljivo, izbor tema je pastoralno-katehetski, a strukturu kolokvija čine predavanja, tematske rasprave, radionice, rad u manjim skupinama, okrugli stolovi, prezentacije primjera dobre pastoralne prakse, predstavljanje pastoralnih i katehetskih dokumenata i knjiga.

Knjiga *Biti obitelj u obitelji Crkve - Naraštaj naraštaju kazuje djela tvoja (Ps 145,4)*, u izdanju Hrvatske biskupske konferencije, zbornik je radova s tri susljedno održana pastoralno-katehetska kolokvija za svećenike na temu braka i obitelji. Radi se o predavanjima naših uvaženih stručnjaka za ovo područje koje su oni održali na četvrtom, petom i šestom pastoralno-katehetskom kolokviju 2015., 2016. i 2017. godine, a u ovom zborniku su oblikovani u znanstvene i stručne članke. Naslov zbornika preuzet je od naslova šestog kolokvija, čime je izdavač dao jasno naznačiti kako su i dva koja su mu prethodila bila jasno usmjerena prema trećemu te da su sva tri kolokvija zamišljena kao jedna zaokružena teološka i pastoralna cjelina o braku i obitelji. *Šteta je samo što izdavač nije uspio prikupiti sva održana predavanja, što bi zasigurno dalo cjelovitiju sliku o pastoralu braka i obitelji, osobito većini svećenika koji ne sudjeluju na ovim pastoralno-katehetskim kolokvijima.*

I ovako je zbornik jedno opsežno djelo od 240 stranica. Uz uvod i dodatak podijeljen je u četiri dijela. Treba reći da ti dijelovi striktno

ne prate program samih kolokvija, odnosno kada su ta predavanja održana, nego su posložena tako da zbornik radova bude tematski i misaono bolje strukturiran u jednu zaokruženu cjelinu.

Prvi dio zbornika nosi naslov *Zaručništvo kao vrijeme rasta, odgovornosti i milosti* i uglavnom prati četvrti pastoralno-katehetski kolokvij o pastoralu braka i obitelji s posebnim osvrtom na pastoral zaručništva. Sadrži četiri članka. Roko Glasnović piše o zaručništvu kao trajnom izazovu za novu evangelizaciju. Za razliku od prijašnjih vremena, kada se zaručništvo smatralo početkom ozbiljne veze i konačne odluke za sklapanje ženidbe, danas se značajno promijenilo poimanje zaručništva, zbog produžene mladosti i odgađanja ženidbe, slobodnih mladenačkih veza bez ikakvih obveza, zajedničkog življenja mladih na pokus, seksualne slobode, nepovjerenja u institucionalnost braka te sve očitije nespremnosti mladih u prihvatanju konačnih bračnih obveza. Sve su to fenomeni koji se nameću Crkvi kao pastoralni izazov koji se ne rješava kraćim predbračnim tečajevima koji su dobri i korisni kao neposredna priprema, nego redovitim i sustavnim pastoralnim radom s mladima kao daljnjom pripravom za brak.

Taj pastoralni rad, kako sa zaručnicima, tako i s mladima općenito, treba se događati u dijalogu o ljubavi Crkve s mladima, tvrdi Danijel Crnić u sljedećem prilogu. Živimo u mentalitetu naglašene subjektivnosti pa se i mladi sve više distanciraju od Crkve jer ne žele i ne prihvaćaju naše jednostrano dociranje i moraliziranje. U isto vrijeme, u traženju vlastitog identiteta mladi su otvoreni vjeri i religioznosti, ali vjeru sve manje prihvaćaju kao plod socijalizacije, a sve više kao svoj subjektivni izbor, kao plod osobnog otkrića i odluke, kao osobni stav, kao vjeru koja počiva na iskustvu. Upravo zbog toga Crkva mora osluškiivati mlade, čuti njihova pitanja, razumjeti njihove probleme, prihvaćati i ne osuđivati njihove slabosti i nejasnoće. Upravo je dijalog Crkve s mladima temeljna pretpostavka za dugoročno učinkovit pastoral s mladima i za mlade.

Da bi Crkva mogla uspostaviti kvalitetan dijalog s mladim zaručnicima, potrebno je poznavati psihologiju ljubavi, osobito glavna obilježja afektivnog života u zaručničkom i bračnom odnosu. Upravo to je tema sljedećeg, vrlo temeljitog članka koji potpisuju Josip Bošnjaković i Ivana Stvorić. Polazeći od konceptualizacije ljubavi koju čine tri važne komponente – intimnost, strast i odluka živjeti zajedno – autori ističu da su ljubav i afektivnost jedne od osnovnih interpersonalnih potreba koje se postupno ostvaruju i sazrijevaju u zaručničkom i bračnom životu. Na tom putu rasta postoje različite krize i izazovi koji mogu kočiti ili urušavati samu ljubav, kao što su

iluzija i idealiziranje partnera, pretjerana ovisnost o partneru nauštrb potrebi za drugima i vlastite autonomije i slobode, pojava ljubomore i zavisti, dolazak djeteta u obitelj itd. Zrela ljubav uključuje stabilnu uzajamnu privrženost, ona znači živjeti zajedno udvoje, ali ne nestati u drugomu, nego sačuvati vlastitu individualnost, identitet i osobnost. Ljubav kao temelj braka otvoreni je i cjeloživotni zadatak dvoje supružnika, čega naš pastoral treba itekako biti svjestan.

Upravo to je razlog zašto se Crkva ne smije zaustaviti samo na pripravi za sklapanje ženidbe, nego treba razvijati pastoralne modele praćenja i podrške bračnim parovima i obiteljima. To najprije iziskuje jednu sveobuhvatnu izobrazbu svećenika i ostalih pastoralnih djelatnika, osobito obiteljskih animatora, o čemu u zadnjem prilogu prvoga dijela piše Petar Krešimir Hodžić. U pripravi za brak, u pastoralnom praćenju bračnih parova, u pastoralu obitelji potrebno je uključiti širi spektar stručnjaka, poput psihologa i psihoterapeuta, socijalnih radnika i pedagoga, liječnika, pravnika te nadasve iskusnih i kršćanski osvjedočenih bračnih parova.

Drugi dio zbornika nosi naslov *Biti obitelj u obitelji Crkve*. Sadrži šest radova koji uglavnom pokrivaju predavanja održana na petom i šestom pastoralno-katehetskom kolokviju. Svima je zajednička svijest kako nije dovoljna samo priprava zaručnika za sklapanje braka, nego je još više potrebna kontinuirana bračna mistagogija koja podrazumijeva dobro osmišljen pastoral braka i obitelji u našim župnim zajednicama. U tom kontekstu Milan Šimunović promatra župnu zajednicu kao središnje mjesto nove evangelizacije na način da naše župe ne budu samo servisi za izvanjsku i formalnu sakramentalizaciju, nego dinamičke strukture, zajednice zajednica, zajednice „živih vjerničkih krugova“. Uz molitvene, liturgijske, biblijske, karitativne i ostale zajednice, u našim bi župama posebno mjesto trebale imati male obiteljske zajednice, jer je upravo obitelj povlašteni životni i crkveni prostor u kojem se živi proročko, svećeničko i kraljevsko dostojanstvo i poslanje. U takvim se malim zajednicama vjera manje doktrinarno uči, a više se stavlja naglasak na međusobnom dijeljenju životnih iskustava i vjere. Ovakav pastoralni zao-kret, drži Šimunović, traži radikalnu promjenu Crkve, koja izlazi iz sebe i iz svojih ustaljenih struktura, zahtijeva novi lik svećenika, manje administrativca, a više misionara, animatora, komunkatora, zahtijeva deklerikalizaciju pastoralala i formaciju obiteljskih animatora kojima će svećenik biti koordinator i pratitelj u duhu zajedništva i sinodalnosti. Na kraju rada Šimunović nudi jedan ogledni metodološki itinerarij za redovita okupljanja obiteljske zajednice u župi prema prokušanom modelu „celebratio catechetica“.

Tri pastoralno-katehetska kolokvija o braku i obitelji, čiji su radovi sabrani u ovom zborniku, održavala su se gotovo istovremeno s dvije biskupske sinode o obitelji, 2014. i 2015. godine. Kao aktivni sudionik redovne sinode 2015. godine sada nadbiskup Tomo Vukšić predstavio je rad Sinode od početnog radnog materijala (*Instrumentum laboris*) do predstavljanja sadržaja završnog teksta (*Relatio finalis*), što će biti temeljno sadržajno usmjerenje postsinodalne apostolske pobudnice *Amoris laetitia* pape Franje.

Da je obitelj put Crkve i da ona zauzima središnje mjesto u evangelizacijsko-katehetskom djelovanju Crkve, tematizira Alojzije Čondić. Polazi od općepoznatih aktualnih društvenih fenomena (globalizacija, individualizam, postmoderna kultura, kultura relativizma, pluralizam obiteljskih modela) koji nagrizaju kršćansko poimanje obitelji. Crkva mora odgovoriti cjelovitim pastoralnim pristupom promatrajući i promičući obitelj kao subjekt i mjesto evangelizacije i katehizacije. Na tragu apostolske pobudnice *Amoris laetitia* upravo su kršćanske obitelji glavne nositeljice obiteljskog pastoralala u kojima se treba događati odgoj i prenošenje vjere novim naraštajima. Stoga autor poziva na nužnost preobrazbe našeg dosadašnjeg pastoralnog rada usredotočenog na sakramentalizaciju prema sinodalnom pastoralu u koji je neophodno uključiti roditelje, osobito u prigodi primanja sakramenata njihove djece. Upravo pastoralni rad s roditeljima prigodom krštenja, prve pričesti i krizme jedan je važan oblik ženidbene mistagogije. S obzirom na sve veći broj formalno sakramentaliziranih kršćana koji se nakon primljenih sakramenata distanciraju od Crkve i životno ne prijanjaju uz vjeru, Čondić naglašava važnost i aktualnost prvoga navještaja i u pastoralu i u katehezi.

Kako se na konkretan način može realizirati teza da su obitelji subjekti i glavni nositelji evangelizacije, o čemu pišu Šimunović i Čondić, iskustveno nam svjedoči u svom kraćem prilogu mons. Renzo Bonetti, predsjednik Fondacije „Obitelj veliki dar“ iz Italije. Nakon što je sedam godina bio predstojnik Nacionalnog ureda za pastoral obitelji Talijanske biskupske konferencije, Bonetti zajedno sa 30 talijanskih župnika pokreće *Projekt Župa-Obitelj*. Polazeći od same sakramentalnosti ženidbe, kršćanski su supružnici „Crkva u malom“ i evangelizatori. U osvješćivanju te sakramentalne zadatke osnivaju se u župama male evangelizacijske obiteljske zajednice (najviše 14 članova), a svaku vodi jedan bračni par. Redovito se okupljaju po kućama i šire se poput koncentričnih krugova u svojim okruženjima. Župni pastoral se decentralizira. Slikovito rečeno, od prijašnjeg jednog velikog zdenca u župnom prostoru sa župnikom na

čelu, evangelizacijske obiteljske zajednice postaju pastoralni rukavci koji se pretaču u mnogo zdenaca koji se svake nedjelje u euharistijskom slavlju ponovno sabiru u jednu župnu cjelinu. Supružnici voditelji zajednica prolaze jednostavne formacijske tečajeve i vrlo su angažirani u svim župnim događanjima. Ovo je doista ogledni primjer kako ostvarivati sinodalni pastoral i promicati svijest da su obitelji ne samo objekt pastoralala nego stvarni nositelji evangelizacije.

Maja Ljubetić, profesorica na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu, piše o odgojnoj moći i nemoći suvremene obitelji. Tvrdi da se roditeljstvo može učiti i da odgoj djece uvelike ovisi o pedagoškim kompetencijama roditelja. Međutim, kultura življenja suvremenih obitelji, opterećena prezaposlenošću, nedostatkom vremena za osobnu komunikaciju unutar obitelji, nametnutim društvenim trendovima, rastavama itd., danas uvelike otežava odgoj djece. Postoje goleme razlike kod djece i mladih koji dolaze iz skladnih i funkcionalnih obitelji, od onih koji rastu u nezdravim i disfunkcionalnim obiteljima. Odgoj je dugotrajan i zahtjevan proces. Može biti intencionalan i neintencionalan, institucijski i izvaninstitucijski. Obiteljski odgoj je intencionalan i izvaninstitucijski, za razliku od neintencionalnog, ali koji je vrlo utjecajan (npr. skupina vršnjaka, ulica, utjecaj medija) ili institucijskog, koji provode odgojno-obrazovni sustavi ili, u našem slučaju, Crkva. Nažalost, često svi ti oblici odgoja vrijednosno ne koincidiraju s roditeljskim odgojem u obitelji. I stoga je danas na roditeljima još veća odgojna odgovornost da osnaže svoje pedagoške kompetencije, da stvaraju pozitivno obiteljsko ozračje u kojem dominiraju ljubav, povjerenje, sklad, razumijevanje, komunikacija, jasne granice i pravila ponašanja, jer samo u takvom ozračju mogu biti poželjni modeli za identifikaciju svojoj djeci, tvrdi Ljubetić.

Zadnji članak ovog drugog dijela zbornika piše Anton Tamarut, o obitelji između stvarnosti života i očekivanja Crkve. Autor polazi od teze da su Crkva i obitelj tako blisko povezane i jedna na drugu životno usmjerene da očekivanja nikada ne smiju biti jednosmjerna. Do sada se u crkvenim raspravama uglavnom govorilo o tome što Crkva očekuje od obitelji, a znatno manje što obitelj očekuje od Crkve. Stoga se Crkva ne smije zaustaviti na čisto teorijskom naviještanju koje je odvojeno od stvarnih problema osoba. Kritički se osvrćući na mnoge suvremene ideološke trendove i fenomene koji vode prema dekonstrukciji braka i obitelji, Tamarut govori o potrebi stvaranja obiteljskog lica Crkve, počevši od malih obiteljskih zajednica u župi. Crkva je „velika obitelj obitelji“ te je pozvana biti bliska obitelji u svim njezinim ključnim životnim trenucima, onima radosnim kao i u onima tužnim, u teškim situacijama. Crkva upravo po obitelji-

ma koje čine Crkvu treba biti duboko uključena u stvarnost života. Crkva po obiteljima može utjecati na životnu i društvenu stvarnost koja nas okružuje, tu stvarnost po obiteljima može mijenjati i oblikovati u duhu evanđelja. „Dakle, Crkva u obitelji, obitelj u Crkvi. Obiteljsko lice Crkve i crkveno lice obitelji, dva su lica jedne jedinstvene duhovne i sakramentalne stvarnosti“, zaključuje Tamarut.

Treći dio zbornika sadrži samo jedan, ali vrlo opsežan, temeljit i nadasve koristan članak Pere Aračića o pastoralnom pristupu ranjenim obiteljima. Autor najprije distingvira pojmove rastave i razvoda: rastava je proces koji je trajao puno prije samog formalnog razvoda. Zatim navodi poražavajuće statističke podatke, najprije o trendu opadanja sklapanja brakova, a zatim o rapidnom povećanju razvedenih brakova u zadnjih pedeset godina, što pogođenim obiteljima stvara traume, a traume su rane i dugotrajna stresna stanja koja vrijeme samo od sebe neće zaliječiti. Istraživanja pokazuju evidentne loše posljedice rastava i razvoda na zdrav razvoj djece, na međuljudske odnose i na sam koncept braka kao institucije. Potaknut pobudnicom *Amoris laetitia* u kojoj nas papa Franjo poziva na milosrđe prema posrnutim supružnicima, na njihovo prihvaćanje, praćenje i integraciju u crkvenu zajednicu, s pozivom da se nikoga ne smije osuditi ni isključiti jer to nije logika evanđelja (8. poglavlje), autor u drugom dijelu članka vrlo detaljno razlaže analitičko-terapijski pristup na putu opraštanja. Navodi i tumači dvanaest koraka u procesu opraštanja: ne osvećivati se i zaustaviti napadačke čine, priznati vlastitu povrijeđenost, podijeliti s nekim svoju povrijeđenost, identificirati svoj gubitak i obaviti žalovanje, prihvatiti srdžbu i želju za osvetom, oprostiti samom sebi, shvatiti svog uvreditelja, pronaći smisao povrede, biti dostojan oprostjenja, ne oprostiti pod svaku cijenu, otvoriti se milosti oprostjenja, odlučiti okončati ili obnoviti odnos. Ovi koraci mogu itekako pomoći crkvenim ljudima u pristupu ranjenim obiteljima, njihovu prihvaćanju i integraciji u crkvenu zajednicu. To znači da svaki svećenik treba imati uvid rastavljenih i razvedenih u svojoj župi; treba imati želju takve osobno susresti; predložiti im spomenuti proces opraštanja; pomoći im crkveno-pravnim savjetima; u župi stvarati ozračje njihova prihvaćanja te osposobiti osobe koje će taj proces voditi. Ovo je hitni projekt hrvatskog pastoralna u koji Crkva mora uložiti najbolje ljude i najveće resurse.

Četvrti dio, naslovljen *Obitelj je put Crkve i naroda*, donosi uvodne misli i zaključne sinteze naših biskupa koji predsjedaju Vijećem HBK-a za katehizaciju i novu evangelizaciju, Vijećem za kler i Uredom za obitelj. Onaj tko ne voli puno čitati, u ovim biskupskim uvodima i sintezama može doista pronaći strateške ciljeve i temelj-

ne zaključke ovih triju pastoralno-katehetskih kolokvija o braku i obitelji iza kojih službeno stoji i koje svesrdno podržava Hrvatska biskupska konferencija.

Naposljetku, vrijedno je spomenuti i dodatak od dvije stranice na kraju zbornika. Iako na prvi pogled suhoparan, u kojem se taksativno navode naslovi radionica vezanih uz teme kolokvija, ovaj popis radionica svjedoči da su pastoralno-katehetski kolokviji višeoblično koncipirani. Ne zaustavljaju se samo na načelnim predavanjima, koliko god ona bila vrsno pripremljena i održana, nego samim svećenicima daju široku mogućnost sudjelovanja, gdje oni mogu uzeti riječ iz vlastitog iskustva, upoznati i razmijeniti tolika pastoralna iskustva i inicijative koje se u našim župnim zajednicama i biskupijama sustavno provode i ostvaruju. Upravo to je razlog zašto svećenici koji redovito sudjeluju na ovim kolokvijima uglavnom daju pozitivne ocjene o izboru tema, koncepciju i strukturu programa, kao i sveukupnu organizaciju. Svećenici nisu samo pasivni slušatelji akademskih izlaganja nego aktivni sudionici, koji pitaju, međusobno se obogaćuju izmjenjujući iskustva i primjere dobre pastoralne prakse te prezentirajući vlastite inicijative u svojim župnim zajednicama.

Ovaj zbornik radova naš je nacionalni crkveni proizvod, vrijedno i korisno štivo, koje bi svaki svećenik trebao imati i pročitati, jer mu uvelike može pomoći u osobnoj senzibilizaciji za ovaj gorući zadatak pastora braka i obitelji u našoj Crkvi, u nalaženju i ostvarivanju novih pastoralnih modela, od pripreme mladih i zaručnika za brak, pastoralnog praćenja mladih bračnih parova, do stvaranja i zaživljavanja obiteljskih zajednica u svakoj župi kao novih mjesta i subjekata evangelizacije te praćenja i prihvaćanja sve većeg broja ranjenih i disfunkcionalnih obitelji.

Josip Periš